

Varaudu, tunnista ja ennakoi!

Keinoja väkivaltatilanteiden
hallintaan
varhaiskasvatuksessa ja
opetuksessa

Esipuhe

Turvallinen oppimisympäristö on jokaisen lapsen ja nuoren perusoikeus – samoin turvallinen työympäristö on jokaisen kasvatus- ja opetuslalla työskentelevän oikeus. Kuitenkin todellisuudessa yhä useampi varhaiskasvatuksen ja opetuksen työntekijä kohtaa arjessaan tilanteita, joissa uhka tai väkivalta nousee esiin. Näiden tilanteiden tunnistaminen, niihin varautuminen ja niiden ennakointi ovat keskeisiä askeleita kohti turvallisempia työoloja ja oppimisympäristöjä. Erityisesti koulutuksella on tärkeä rooli uhkatilanteiden hallinnassa.

Tämä opas on laadittu tueksi kaikille varhaiskasvatuksen ja opetuksen parissa työskenteleville. Se kokoaa yhteen tyypillisiä väkivaltatilanteita, tarjoaa käytännön esimerkkejä ja toimintamalleja sekä kannustaa kehittämään yhteistä

turvallisuuskulttuuria. Tavoitteena ei ole lisätä huolta, vaan lisätä ymmärrystä ja vahvistaa osaamista tilanteissa, joissa turvallisuus voi hetkellisesti horjua.

”Varaudu, tunnista ja ennakoi” -lähestymistapa muistuttaa siitä, että väkivaltatilanteet harvoin syntyvät täysin yllättäen. Niihin liittyy usein ennakoivia merkkejä, joita havainnoimalla ja yhdessä toimimalla voimme vähentää riskejä ja lisätä kaikkien osapuolten hyvinvointia.

Tämä opas toimikoon arjen työvälineenä, keskustelun avaajana ja ennen kaikkea turvallisuutta edistävänä tukena. Väkivalta ei kuulu työpaikalle – mutta valmius käsitellä sitä kuuluu meille kaikille.

Sisällys

Esipuhe.....	2
Ennakointi	5
Työvaatetus, muut asusteet ja työympäristö.....	6
Sijoittuminen haastavassa ohjaus- tai opetustilanteessa	8
Siirtymät.....	10
Sijoittuminen, kun lapsi on kiukkuinen	12
Älä jää yksin – pyydä apua!.....	14
Lähesty turvallisesti: lähestyminen edestä.....	16
Lähesty turvallisesti: lähestyminen takaapäin	18
Fyysinen rajoittaminen.....	20
Varmista rauhoittuminen	22
Jälkipuinti	24
Neuvottelu huoltajan kanssa	26

Ennakointi

- Täyttäkää työpaikalla yhdessä [Työpaikkakohtainen turvallisuussuunnitelma](#)
- Tunnistakaa työväkivallan ennakoivat merkit.
- Sopikaa etukäteen, miten toimitte hankalassa tilanteessa.
- Harjoitelkaa myös hankalassa tilanteessa toimimista.
- Tehkää tarvittaessa asiakaskohtainen turvallisuussuunnitelma.
- Työpaikan osoite tulee olla kaikilla tiedossa, jos tulee tarve soittaa hätäkeskukseen.
- Pitäkää työympäristö siistinä ja järjestyksessä. Kaoottinen työympäristö altistaa tapaturmille.
- Lisätietoaineistoa:
[Toimi turvallisesti työpaikalla! –opas](#)

Työvaatetus, muut asusteet ja työympäristö

- Valitse vaatetus ja asusteet työn mukaan. Missä asussa on turvallista työskennellä?
- Valitse työhön sopivat jalkineet.
- Älä käytä kaulan ympärillä mitään, millä sinut voidaan kuristaa (esim. huivi, koru, katkeamaton avainnauha).
- Pidä pitkät hiukset sidottuna, jos on vaara, että joku niihin voi tarttua!
- Älä pidä kyniä rintataskussa.
- Huolehdi, että työympäristö on siisti ja järjestyksessä.

Sijoittuminen haastavassa ohjaus- tai opetustilanteessa

- Auta vierestä, älä edestä!
- Pidä rintamasuunta samana autettavan kanssa.
- Varaudu suojaamaan itseä käsilläsi.
- Pidä turvallinen etäisyys autettavaan.
- Auta niin, että pystyt havainnoimaan tilaa kokonaisuudessaan. Muut asiakkaat eivät saa jäädä selkäsi taakse.
- Älä laita käsiäsi oppijan pulpetille, jos hän on hermostunut. Hän voi iskeä esim. kynällä kämmenselkään.
- Salli oppijan pitää esillä vain toimintaan liittyvät tai rauhallista oloa tukevat (esim. turvapehmo, stressilelu) tavarat.

Siirtymät

- Siirtymätilanteissa ennakointi on erityisen tärkeä.
- Rauhallinen toimintaympäristö sujuvoittaa toimintaa.
- Aikatauluta toiminnot joustaviksi.
- Huolehdi hyvästä ergonomiasta. Käytä apuvälineitä!
- Sijoitu niin, että pystyt havainnoimaan ympäristön mahdollisimman kattavasti.
- Melu altistaa tapaturmille.
- Huolehdi järjestyksestä siirtymätilanteissa.

Sijoittuminen, kun lapsi on kiukkuinen

- Auta kiukkuista lasta vierestä tai etuviistosta, älä suoraan edestä! Lapsi voi hermostuneena oikaista jalkansa esim. hiekkalaatikon reunalla istuessaan, jolloin jalka voi osua auttajaa kasvoihin.
- Pidä riittävä etäisyys vihaiseen lapseen.
- Tarkkaile ympäristöä koko ajan. Pidä kaikki asiakkaat näkökentässäsi!

Älä jää yksin – pyydä apua!

- Sopikaa työpaikalla toimintamallit, miten toimitte haastavassa tilanteessa.
- Varmistakaa avunsaanti tarvittaessa.
- Onko työpaikalla käytössä viestintälaitteita (esim. puhelin, LA-puhelin, hälytinnappi)? Osaako jokainen käyttää niitä? Milloin niiden toimivuus on viimeksi testattu?
- Ennakoi haastavat tilanteet.
- Tiedä osoite, missä olet! Työpaikan osoite tulee olla kaikilla tiedossa, jos tulee tarve soittaa hätäkeskukseen.
- Onhan Suomi 112 -sovellus ladattu kaikkien puhelimiin?

Lähesty turvallisesti: lähestyminen edestä

- Rauhoittava lähestymisasento edestä: Lähesty pitämällä kädet rintakehän korkeudella, kämmenet alaspäin ja sormet yhdessä.
- Lähesty viistosti, älä suoraan edestä.
- Anna tarvittaessa selkeitä, rauhoittavia käskyjä.
- Jos käytät silmälaseja, jätä ne syrjään, jos pystyt toimimaan myös ilman laseja.

Lähesty turvallisesti: lähestyminen takaapäin

- Takaapäin lähestyessä ota olkapäistä kiinni ja tuo lapsi lähelle omaa vartaloa syliotteeseen.
- Rajaa lasta olkavarsista kiinni pitäen.
- Älä tartu lapseen vain yhdellä kädellä kiinni. Tällöin hän voi päästä lyömään vapaalla kädellä.

Fyysinen rajoittaminen

- Suojaa itsesi fyysisen rajoittamisen tilanteessa.
- Pidä lapsen päälaki enintään rintakehäsi korkeudella.
- Varo, ettei lapsen pää osu hampaisiin tai kasvoihisi.
- Laita lapsen kädet ristiin ja niin, että hänen kämmentensä ovat kehoa vasten. Tällöin hän ei pääse raapimaan.
- Fyysisen rajoittamisen tilanteessa nojaa mieluiten seinään.
- Pidä lapsi riittävän lähellä kehoa, jolloin hän ei pääse heilumaan edestakaisin.
- Toinen aikuinen voi auttaa fyysisessä rajaamisessa pitämällä rauhoitettavan säärystä kiinni.
- Käytä tarvittaessa suojaimia, esim. raapimissuojia.

Varmista rauhoittuminen

- Päästä lapsesta irti, kun olet varma, että hän on rauhoittunut.

Jälkipuinti

- Ilmoita esihenkilölle heti sattunut väkivalta- tai uhkatilanne. Älä jää asian kanssa yksin!
- Käykää tilanne läpi työpaikalla ennen kotiin lähtöä (läpikäyntikeskustelu).
- Tee Hessu-ilmoitus.
- Tee vaadittavat muut ilmoitukset.
- Onko tarve laatia väkivaltaisesti käyttäytyvästä asiakaskohtainen turvallisuussuunnitelma, jos sellaista ei ole vielä tehty?

Neuvottelu huoltajan kanssa

- Sijoitu istumaan niin, että sinulla on poistumistie käytettävissäsi.
- Älä jätä heiteltäviä esineitä tarjolle.
- Jos on etukäteen tiedossa, että tilanne voi muuttua uhkaavaksi, ota toinen työntekijä tilanteeseen mukaan.
- Kerro työpaikalla myös muille hankalaksi oletetusta tapaamisesta ennalta.
- Pidä neuvottelu virka-aikaan klo 8–16 välillä.
- Pidä puhelin tai muu viestintälaite saatavilla koko ajan.

Työsuojelu 2025

Ideointi ja tekstit: Eija Ovaskainen, Kira Hurme, Tarmo Kyllönen, Seppo Salminen

Kuvat: KMG / Jatta Ikäheimonen